

4122/2653

Az Iskolai Filmintézet diafilm sorozata

193. szám

VÖRÖSMARTY MIHÁLY ÉS KORA II
/1837-1855/

Irodalomtörténeti sorozat: 75
Készült: az 1955. évben

1-2. Pest-Buda a 19. században

Vörösmarty 1817-től a szabadságharcig éveinek nagy részét Pest-Budán élte le; itt is halt meg 1855 novemberében. Pest és Buda ugyyszólván a szeme láttára fejlődött vidékies kisvárosokból a magyar fővárossá. /Előtte hosszú időn át Pozsony volt a főváros./ Első képünk azt mutatja, milyennek látta Vörösmarty VI. gimnazista korában Pest-Budát, a második pedig az 1850-es évek fővárosát idézi szemünk elé. Ennek a fejlődő és magyarrá váló fővárosnak irodalmi vezére volt Vörösmarty Mihály.

3-4. A pesti német színház, az un. Rondella és a Pesti Magyar Színház

Pestnek a múlt század elején csak egy állandó színháza volt: a Rondella. Így nevezték a német színházat. Magyar nyelvű színelőadást csak vándortársulattól láthatott a közönség. Az 1830-as években lelkes mozgalom indult egy állandó magyar színház létesítése érdekében. Végre 1837-ben felépült a Nemzeti Színház, a mai Rákóczi-ut és Múzeum körút sarkán. /1840-ig Pesti Magyar Színháznak nevezték./

5. Vörösmarty levele a Pest megyei színészeti választmányhoz /1837/

A Pest megyei színészeti választmány Vörösmarty Mihályt kérte fel a Nemzeti Színház ünnepi megnyitó darabjának megírására. Vörösmarty az itt látható levélben köszönte meg és vállalta el a megtisztelő megbízást.

6. A Pesti Magyar Színház belseje /1837/

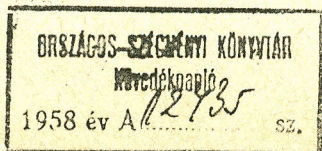
Íme a Pesti Magyar Színház rivaldája és nézőtere a színpadról nézve. Érdekes, hogy akkoriban álltak a földszinten.

7. A Nemzeti Színház belseje 1855-ben

Még Vörösmarty életében átalakították a Nemzeti Színház nézőterét. Ezen a képen a díszítő elemek bőséges alkalmazása figyelhető meg.

8. A megnyitó előadás színlapja

A Pesti Magyar Színház 1837. augusztus 22-én nyitotta meg

kapuit. Vörösmarty: Árpád ébredése c. alkalmi darabját mutatták be, azonkívül egy német dráma fordítását.

9. Vörösmarty-drámák szinlapjai /képösszeállítás/

Vörösmarty huszéves korától fogva foglalkozott drámairással, ezt a műfajt művelte a legnagyobb becsvággyal, mert legtöbb kortársához hasonlóan a drámát tekintette a költészet koronájának. A Nemzeti Színház megnyitása után még számos drámát írt Vörösmarty; e munkásságával hatékonyan mozdította elő a magyar szin-padi nyelv fejlődését.

10. Lendvay Márton mint Bod Vörösmarty: Marót bán c. tragédiájában

Vörösmarty drámáinak előadásairól sajnos alig maradt reánk egykoru kép. Itt is csak egy főszereplőt mutathatunk be: Lendvay Márton, aki a Marót bán c. tragédiában egy törökké nevelt elő-
kelő magyar ifju, Bod szerepét alakította.

11. Az Athenaeum cimlapja /1837/

Az irodalmi élet megélénkülése lehetővé tette, hogy az éven-ként megjelenő Aurora helyett heti folyóiratot adjanak ki Vörös-martyék. 1837-ben megindították az Athenaeum-ot, amely Bajza, Toldy és Vörösmarty irányításával 1843 végéig szolgálta művelő-désünk ügyét.

12. Vörösmarty és Toldy Ferenc magyar-német szótára /1838/

Versíráson és folyóirat-szerkesztésen kívül nyelvműveléssel is foglalkozott a költő. Mint a Magyar Tudományos Akadémia tagja, részt vett a nyelvtani és helyesírási kérdések megvitatásában, sőt Toldy Ferenc társaságában megszerkesztette azt a magyar-né-met és német-magyar szótárat, amely alapul szolgált Czuczor és Fogarasi akadémiai nagyszótárához.

13. Az Üllői ut belső része 1838-ban, a pesti nagy árviz idején /Egykoru könyomat/

1838 március 13-án borzalmas árviz pusztította el Pest bel-
területének nagy részét.

14. Wesselényi Miklós arcképe

A mentési munkálatokban emberfeletti fáradoalmakat vállalt az ifjabb Wesselényi Miklós, aki többszáz ember életét mentette meg.

15. Az árvizi hajós /Holló Barnabás domborműve/

Vörösmarty Az árvizi hajós c. költeményében örökitette meg Wesselényi hősi önfeláldozását, Pest városának közönsége pedig ércbe öntötte az életmentő alakját. /A dombormű a ferenciek temp-lomának Kossuth Lajos utcai oldalát díszíti./

16. Az ifjú Liszt Ferenc

Az ifjú Liszt Ferencet külföldön érte a pesti nagy árvíz híre. Hazasietett és négy hangversenyt adott az árvizkárosultak javára. Pest városának közönsége forró lelkesedéssel ünnepelte világhírű honfitársát. Vörösmarty is meghallgatta Liszt játékát és remek ódában köszöntötte "hírhedett zenészét a világnak". /
/Liszt viszont Portraits hongrois, vagyis Magyar arcképek c. szerzeményében hódolt Vörösmarty-szellemének./

17. Fáy András arcképe

Fáy András Vörösmarty baráti köréhez tartozott. Jókedélyű, bölcs humoru magyar ember volt, aki hosszú életét a nemzeti haladás ügyének szentelte. Mint író, főként tanító meséivel tette emlékezetessé nevét. Sokat fáradozott a Nemzeti Színházért, nevelésügyünk megjavításáért, takarékpénztár létesítéséért, az életbiztosítás bevezetéséért. Joggal nevezték őt a haza mindenesének. Vörösmarty, aki későn nősült, sokszor élvezte Fáy Andrásék magyaros vendégszeretetét.

18. Vörösmarty elszavalja a "Fóti dal"-t /Szemplér Mihály festménye/

Szüret idején Fáy András meg szokta hívni barátait fóti szőlejébe. Egy ilyen alkalomra írta Vörösmarty híres ditirambját, a Fóti dal-t.

19. Kossuth Lajos arcképe

Az 1840-es években mindinkább a politika felé fordul Vörösmarty figyelme. Ebben az időben már Kossuth Lajosba veti bizalmát a haladó gondolkodású hazafiak többsége. 1841-ben, többek között, Vörösmarty is sikra száll Kossuth mellett a Kelet népe megjelenésekor meginduló irodalmi vitában. Rövidesen Kossuthnak is alkalma nyílik, hogy szót emeljen a Szózat költője érdekében. 1842-ben Vörösmarty kiadója lefoglaltatta a költő butorait; már az árverés is ki volt tűzve. A költő szomorúan ballagva az utcán, találkozott Kossuth Lajossal, kinek elmondta, hogy újabb munkáiból alig 200 példány kelt el, s ezért elárverezik a butorait. Kossuth felháborodott a közönség részvétlenségén és keményhangu vezércikket írt a Pesti Hirlapba.

20. Kossuth vezércikke Vörösmartyról a Pesti Hirlapba

Kossuth vezércikkének hatalmas visszhangja támadt. A Vörösmarty köteteket napok alatt szétkapkodták.

21. A legszebb nászajándék: "A merengőhöz" kézirata

A költő későn nősült. Már 43. évében járt, mikor feleségül vette Csajághy Laurát. Nászajándékkul "A merengőhöz" című gyönyörű verse kézirataát nyújtotta át menyasszonyának. "Kapott-e valaha menyasszony szebb nászajándékot?" - mondotta merengve Laura Gyulai Pálnénak.

22. A "Gondolatok a könyvtárban" első fogalmazványának végső sorai

Vörösmarty férfikorának egyik megragadó megnyilatkozása: Gondolatok a könyvtárban c. bölcselő költeménye, az alkotó férfimunka szárnyaló himnusza. Képünkön az első fogalmazvány végső sorai láthatók. A törlésekből jól látszik a költő küzdelme a tökéletes megfogalmazásért. Feltűnő, hogy a hatalmas erejű záró sorok csak a későbbi megfogalmazásban bontakoztak ki teljesen. /Mivel is bővült a végső szöveg?/

23. Petőfi Sándor arcképe

24. Kézirat-részlet Petőfi "Uti levelei"-ből /A XI. levél elejéről/

1844 februárjában egy csontig fagyott, elcsigázott fiatal ember kopogtatott be Vörösmarty Mihályhoz. Ez a fiatalember Petőfi Sándor volt. Az Uti levelek itt olvasható részleteiből láthatjuk, milyen kétségbeejtő nyomorban tengődött. /Olvassuk el a tanulókkal a szöveget!/ Vörösmarty elolvasta Petőfi kéziratát, kiadatta költeményeit, bevezette őt az irodalmi életbe, biztosította megélhetését és megalapozta költői hírnevét.

25-26. Petőfi Vörösmartynak ajánlott versekötete: Összes költeményei címlapja /1847/

Petőfi hálás tisztelettel viseltetett Vörösmarty iránt. Ime, neki ajánlotta Összes verseinek kötetét.

27. A fiatal Jókai

A fiatal Jókait is melegen pártolta Vörösmarty. Akadémiai jutalomra ajánlotta a 17 éves ifju első kísérletét, majd amikor Jókai felkereste Pesten, sorról-sorra megtárgyalta vele pályaművének fogyatkozásait.

28. A fiatal Arany

A fiatal Aranyra is jótékonyan hatott Vörösmarty azzal a pár szóval, amely irodalmunk vaskorát emlegeti az elveszett alkotmánnyal és a többi pályaművel kapcsolatban. Arany János magára vette ezt az elmarasztaló megjegyzést, amely nagyobb erőfeszítésre ösztönözte- és a következő évben megírta Toldiját.

29. Thorma János festménye és Vörösmarty verse: Szabad sajtó

A március 15-i eseményeket Vörösmarty Mihály is nagy lelkesedéssel üdvözölte. Ez alkalomra írta a Szabad sajtó c. hatásos epigrammáját.

30. Than Mór festménye a szabadságharcról, alatta idézet a "Harcidál"-ból.

Mikor Jellasichek betör hazánkba, Vörösmarty Petőfi Sándor legszebb verseire emlékeztető erővel szólítja fegyverbe a nemzetet.

31. Perczel Mór honvédtábornok, Vörösmarty volt tanítványa

A költő bizonyára büszkén értesült arról, hogy egykori tanítványa, Perczel Mór honvédtábornok Pákozdnál szétverte Jellasic hadát.

32. Garay János arcképe

Vörösmarty költői iskolájának neves tagja Garay János. 1848-ban, amikor Eötvös József közoktatásügyi miniszter Vörösmartynak ajánlja fel a pesti egyetem magyar irodalmi tanszékét, a költő Garay Jánosnak juttatja a kitüntető megbízást.

33. Czuczor Gergely arcképe

Derekasán kivette a részét a szabadságharcból Vörösmarty másik barátja és költőtársa, Czuczor Gergely. A szabadságharc leveretése után várfogságra ítélték.

34. Szinyei Merse István adata arról, hogy Vörösmarty megtagadta a "Szózat"-nak a nemzethalálról szóló sorait

Ez a levél Vörösmarty életének egy megrázó dokumentuma. Írója Szinyei Merse István azt bizonyítja benne, hogy a költő sajátkezüleg húzta át Szinyei édesanyjának verseskötetében a Szózat-nak a nemzet haláláról szóló sorait.

35. Vörösmarty élete utolsó éveiben

A szabadságharc bukása testileg-lelkileg megtörte Vörösmartyt. Képünk - Barabás Miklós alkotása - a hazájavesztett költő dult vonásait mutatja. /A festmény Vörösmarty halála után készült, élethűségét a költő leánya igazolta./

36. "A vén cigány" kéziratának első veresszaka

A Bach-korszakban a nemzet Vörösmartytól várta, hogy visszaadja reményét. A költőt mélyen megrendíti a feléje sugárzó bizalom és lángelméjének végső fellobbanásakor megalkotja utolsó remekművét A vén cigány-t.

37. "A vén cigány" első kiadása

38. "A vén cigány" utolsó veresszaka /nagyított felvétel/

E megrázó alkotás a Pesti Napló 1855. évi június 28.-i számában látott napvilágot. Magasztos befejező sorainak ünnepváró hangulata valóban reményt ébresztett a hazafiakban.

39. A Váci utca 19. számú ház, ahol Vörösmarty meghalt

E remekműve megjelenését már nem sokkal élte túl a súlyos beteg költő. 1855. november 19-én örökre lehunyta szemét.

40. A Hölgyfutár gyászjelentése

A lapok gyászkeretben közölték a nemzettel a megrendítő hirt.

41. Vörösmarty sírja a Kerepesi-temetőben

A költő hamvai a Kerepesi-temetőben pihennek. Temetésekor olyan hatalmas embertömeg vonult fel Pest utcáin, mint addig soha. Néma tiltakozás volt ez az elnyomó Bach-rendszer ellen.

42. A kolozsvári Vörösmarty-gyászünnepély műsora

Erdélyben is megdöbbenést keltett Vörösmarty halálának híre. Kolozsvárott gyászünnepellyel adóztak emlékének.

43. A költő özvegye /Későbbi kép/

A költő özvegyére három gyermek felnevelésének gondja nehezedett.

44. A Vörösmarty-árvák gyámja: Deák Ferenc

Az elárvult család gyámolítását a költő régi, meghitt barátja és gyermekeinek gyámja, Deák Ferenc vállalta magára. Az ő felhívására több mint százezer forint gyűlt össze a költő családjának megsegítésére.

45. A költő fia: Vörösmarty Béla

A költő fia, Vörösmarty Béla, neves jogász lett. Az igazságügyi államtitkársáig vitte.

46. A költő leánya: Vörösmarty Ilona

A költő Ilona nevű leánya Széll Kálmánhoz ment feleségül, aki később Magyarország miniszterelnöke lett.

47. A budapesti Vörösmarty-szoborcsoport. /Kallós Ede és Telcs Ede műve. 1908/-

48. A szoborcsoport főalakja

A hálás utókor a magyar főváros szívében emelt méltó emlékművet a Szózat költőjének.

FELSŐOKTATÁSI JEGYZETELLÁTÓ VÁLLALAT BUDAPEST

Felelős vezető: Heitter Imre

8-2319/193/PE.